

569

Besluit van 14 oktober 1993, houdende vaststelling van het Staatsexamenbesluit Nederlands als tweede taal

Wij Beatrix, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Op de voordracht van Onze Minister van Onderwijs en Wetenschappen van 25 mei 1993, nr. 93030035/3245, directie Wetgeving en Juridische Zaken;

Gelet op artikel 60, tweede lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs; Gezien het advies van de Onderwijsraad (advies van 11 januari 1993, nr. OR 92000270/S);

De Raad van State gehoord (advies van 31 augustus 1993, nr. W05.93.0327);

Gezien het nader rapport van Onze Minister van Onderwijs en Wetenschappen van 7 oktober 1993, nr. 93071358/3245, directie Wetgeving en Juridische Zaken;

Hebben goedgevonden en verstaan:

HOOFDSTUK I. ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 1. Begripsbepalingen

In dit besluit wordt verstaan onder:

- «Onze Minister»: Onze Minister van Onderwijs en Wetenschappen,
- «wet»: de Wet op het voortgezet onderwijs,
- «inspectie»: de inspectie, bedoeld in artikel 113 van de wet,
- «examen»: het staatsexamen Nederlands als tweede taal,
- «examenonderdeel»: een onderdeel van het examen als bedoeld in artikel 4, derde lid,
- «examenprogramma»: het examenprogramma, bedoeld in artikel 8,
- «examenreglement»: het examenreglement, bedoeld in artikel 10, tweede lid,
- «commissie»: de staatsexamencommissie, bedoeld in artikel 3,
- «examenleider»: degene die door de commissie is belast met de leiding bij het afnemen van het examen,
- «diploma»: het diploma Nederlands als tweede taal,
- «certificaat»: een certificaat als bedoeld in artikel 16, tweede lid,
- «kandidaat»: degene die aan een of meer examenonderdelen deelneemt.

Artikel 2. Doelstellingen; programma's

1. Dit besluit regelt het staatsexamen Nederlands als tweede taal. Het examen kent twee programma's: programma I en programma II.

2. Programma I omvat een onderzoek naar de beheersing van de Nederlandse taal met het oog op de uitoefening van functies boven het niveau van ongeschoolde arbeid door hen voor wie het Nederlands niet de moedertaal is en die het niveau van het primair onderwijs hebben bereikt.

3. Programma II omvat een onderzoek naar de beheersing van de Nederlandse taal met het oog op de uitoefening van hogere functies door hen voor wie het Nederlands niet de moedertaal is en die functioneren op het niveau van het middenkader.

Artikel 3. Staatsexamencommissie

1. Onze Minister benoemt de voorzitter, de secretaris en de overige leden van de staatsexamencommissie Nederlands als tweede taal voor een door hem te bepalen termijn.

2. Het lidmaatschap eindigt:

a. door het verstrijken van de termijn waarvoor de benoeming is geschied, of

b. door ontslag, al dan niet op eigen verzoek.

3. De commissie heeft tot taak:

a. het vaststellen van het examenprogramma en het examenreglement,

b. het vaststellen van de examenopgaven en de daarbij behorende beoordelingsnormen,

c. het doen uitoefenen van de functies van examenleider en toezicht- houder,

d. het opstellen van voorschriften voor de wijze van beoordeling van het examenwerk,

e. het uitoefenen of doen uitoefenen van de functie van beoordelaar,

f. de zorg voor het goede verloop van de examens, en

g. het uitreiken of doen uitreiken van diploma's en certificaten.

4. Bij ministeriële regeling worden voorschriften gegeven voor de vergoeding van de kosten van de voorzitter, de secretaris en de overige leden van de commissie, de examenleiders, toezichthouders en beoorde- laars, tot ten hoogste een bij die regeling te bepalen bedrag.

Artikel 4. Toelating tot en indeling van het examen

1. De commissie stelt degenen die zulks wensen in de gelegenheid het examen of een of meer onderdelen daarvan af te leggen.

2. Het examen wordt afgenomen volgens programma I onderschei- denlijk programma II.

3. Een examen bestaat uit de examenonderdelen lezen, schrijven, luisteren en spreken in de Nederlandse taal.

4. Een kandidaat die niet een volledig examen wenst af te leggen, kiest aan welk examenonderdeel of aan welke examenonderdelen van welk programma hij wenst deel te nemen.

Artikel 5. Examengeld

1. Voor deelneming aan een volledig examen volgens programma I is een bedrag verschuldigd van f 80,-. Voor deelneming aan een examen- onderdeel volgens programma I is per onderdeel een bedrag verschuldigd van f 20,-.

2. Voor deelneming aan een volledig examen volgens programma II is een bedrag verschuldigd van f 120,-. Voor deelneming aan een examen-

onderdeel volgens programma II is per onderdeel een bedrag verschuldigd van f 30,-.

Artikel 6. Onregelmatigheden

1. Indien een kandidaat zich ten aanzien van enig examenonderdeel aan enige onregelmatigheid schuldig maakt of heeft gemaakt kan de commissie op voorstel van de examenleider het desbetreffende onderdeel ongeldig verklaren en de kandidaat op die grond het certificaat onthouden dan wel bepalen dat het certificaat eerst kan worden uitgereikt na een hernieuwd examen in door de commissie aan te wijzen onderdelen en op een door haar te bepalen wijze.

2. De examenleider doet zijn voorstel zo spoedig mogelijk nadat de onregelmatigheid aan hem bekend is geworden. Indien de onregelmatigheid eerst wordt ontdekt na aloop van het examen, kan de commissie de kandidaat het desbetreffende certificaat onthouden.

3. De commissie hoort de examenleider en de kandidaat alvorens een beslissing als bedoeld in het eerste of tweede lid te nemen en wijst bij haar beslissing op het bepaalde in het vierde lid. De commissie maakt haar beslissing zo mogelijk mondeling en in elk geval schriftelijk aan de kandidaat en in afschrift aan de inspectie bekend.

4. De kandidaat kan tegen een beslissing van de staatsexamencommissie in beroep gaan bij de door Onze Minister in te stellen commissie van beroep. Van de commissie van beroep mogen leden van de staatsexamencommissie geen deel uitmaken. Het beroep wordt binnen drie dagen nadat de beslissing schriftelijk ter kennis van de kandidaat is gebracht, schriftelijk bij de commissie van beroep ingesteld. De commissie van beroep stelt een onderzoek in en beslist binnen twee weken op het beroep tenzij zij de termijn met redenen omkleed heeft verlengd met ten hoogste twee weken. De commissie van beroep stelt bij haar beslissing zo nodig vast op welke wijze de kandidaat alsnog in de gelegenheid zal worden gesteld het examen geheel of gedeeltelijk af te leggen of opnieuw af te leggen. De commissie van beroep deelt haar beslissing schriftelijk mede aan de kandidaat en aan de inspectie.

HOOFDSTUK II. INHOUD VAN HET EXAMEN

Artikel 7. Inhoud examen

Het examen strekt zich uit over de examenstof, omschreven in het examenprogramma.

Artikel 8. Examenprogramma

1. Het examenprogramma omvat per programma en per examenonderdeel:

- a. een omschrijving van de examenstof, en
- b. de wijze waarop de beoordeling tot stand komt.

2. Onze Minister kan algemene aanwijzingen geven omtrent de inhoud van het examenprogramma.

HOOFDSTUK III. REGELING VAN HET EXAMEN

Artikel 9. Afnemen van het examen

1. Het examen wordt onder verantwoordelijkheid van de commissie afgenomen op een of meer door de commissie aan te wijzen plaatsen.

2. Voor elke plaats waar het examen wordt afgenomen, wijst de commissie een examenleider en een voldoende aantal toezichthouders aan.

Artikel 10. Examenprogramma, examenreglement

1. De commissie stelt uiterlijk één jaar voor aanvang van de examens het examenprogramma, de aanmeldingsprocedure en, indien het aantal beschikbare plaatsen beperkt is, het aantal kandidaten dat ten hoogste tot het examen kan worden toegelaten, vast en doet daarvan mededeling in het officiële publicatieblad van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen en aan de inspectie.

2. Uiterlijk vier maanden voor aanvang van de examens stelt de commissie het examenreglement vast en doet daarvan mededeling in het officiële publicatieblad van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen en aan de inspectie. Het examenreglement omvat tenminste:

- a. de wijze waarop de examenonderdelen worden afgenomen alsmede de duur daarvan,
- b. de hulpmiddelen die mogen worden gebruikt bij het maken van de opgaven, en
- c. regels omtrent vaststelling en bekendmaking van de resultaten en de uitslag.

3. De commissie maakt de plaatsen en tijdstippen waarop de examenonderdelen worden afgenomen tijdig voor aanvang van het examen aan de kandidaten bekend.

HOOFDSTUK IV. EXAMEN

Artikel 11. Afnemen examen

Het examen wordt ten minste twee maal per jaar afgenomen.

Artikel 12. Beoordeling examen

1. Het werk van de kandidaten wordt door of namens de commissie beoordeeld. De commissie wijst daartoe twee beoordelaars aan die onafhankelijk van elkaar het werk beoordelen.

2. Na de beoordeling, bedoeld in het eerste lid, kan de commissie het werk aan een derde beoordelaar voorleggen, volgens voorschriften van de commissie.

Artikel 13. Verhindering examen

1. Indien een kandidaat om een geldige reden, ter beoordeling van de commissie, verhinderd is bij een of meer examenonderdelen aanwezig te zijn, wordt hem de gelegenheid gegeven die examenonderdelen alsnog af te leggen op het moment waarop het eerst volgend examen plaatsvindt.

2. In het geval, bedoeld in het eerste lid, is niet opnieuw examengeld verschuldigd.

HOOFDSTUK V. UITSLAG, DIPLOMERING

Artikel 14. Vaststelling examenresultaten

1. Het resultaat van elk examenonderdeel wordt uitgedrukt in «voldoende» dan wel «onvoldoende».

2. De commissie stelt voor elk examenonderdeel het resultaat vast.

Artikel 15. Uitslag

1. De commissie stelt de uitslag van het examen vast.
2. De kandidaat is geslaagd voor een examen indien voor alle examenonderdelen van een programma het resultaat voldoende is.

Artikel 16. Diploma's en certificaten

1. Aan de kandidaat die is geslaagd voor een examen, wordt een diploma uitgereikt.
2. Aan de kandidaat die voor een of meer examenonderdelen een voldoende resultaat heeft behaald, wordt een certificaat uitgereikt. Op het certificaat wordt ten minste vermeld het examenonderdeel waarvoor het certificaat is verleend.
3. Een diploma, als bedoeld in het eerste lid, wordt tevens uitgereikt aan degene die certificaten overlegt van alle examenonderdelen, bedoeld in artikel 4, derde lid.
4. De commissie stelt modellen van de diploma's en de certificaten voor programma I onderscheidenlijk programma II vast.
5. Duplicaten van diploma's en certificaten worden niet uitgereikt.

HOOFDSTUK VI. OVERIGE BEPALINGEN

Artikel 17. Bewaren, inzage examenwerk en resultaten

1. De commissie bewaart het examenwerk gedurende zes maanden na afloop van het examen ter kennisneming voor de kandidaat.
2. Na afloop van de zes maanden kan het werk worden vernietigd.
3. De commissie kan, met goedvinden van de kandidaat, de examenresultaten aan derden bekend maken.

Artikel 18. Onvoorziene omstandigheden

In gevallen waarin dit besluit niet voorziet en waaromtrent een onmiddellijke beslissing noodzakelijk is, beslist de commissie. De commissie deelt haar beslissing zo spoedig mogelijk mede aan de betrokken examenleiders en aan de inspectie.

Artikel 19. Niet op voorgeschreven wijze afgelegd examen

Indien een of meer examenonderdelen of het gehele examen naar het oordeel van de inspectie niet op de voorgeschreven wijze zijn afgelegd dan wel kunnen worden afgelegd, dan wel indien het afnemen van een examenonderdeel of het examen niet op behoorlijke wijze is geschied en de commissie niet of niet naar behoren voorzieningen treft, beslist de inspectie hoe alsdan moet worden gehandeld.

Artikel 20. Afwijking wijze van examineren

De commissie kan toestaan dat een gehandicapte kandidaat het examen geheel of gedeeltelijk aflegt op een wijze die is aangepast aan de mogelijkheden van die kandidaat. In dat geval bepaalt de commissie na overleg met de inspectie de wijze waarop het examen zal worden afgelegd, zodanig dat de eisen die bij het examen aan de kandidaat worden gesteld, zoveel mogelijk gelijk zijn aan die voor de andere kandidaten. De commissie doet hiervan zo spoedig mogelijk mededeling aan de kandidaat en aan de inspectie.

Artikel 21. Gegevens ten behoeve van toetsontwikkeling

1. Ten behoeve van de toetsontwikkeling is de commissie gerechtigd de gegevens te verzamelen van kandidaten omtrent:

- a. nationaliteit,
- b. vooropleiding, en
- c. leeftijd.

2. De commissie kan ten behoeve van de toetsontwikkeling de kandidaat verzoeken om meer gegevens dan die bedoeld in het eerste lid. De commissie deelt de kandidaat mede dat hij niet verplicht is deze gegevens te verstrekken.

3. De gegevens, bedoeld in het eerste en tweede lid, worden bewaard op een niet op de persoon herleidbare wijze. De gegevens kunnen langer worden bewaard dan het examenwerk, bedoeld in artikel 17.

Artikel 22. Geheimhouding

Een ieder die betrokken is bij de uitvoering van dit besluit en daarbij de beschikking krijgt over gegevens waarvan hij het vertrouwelijke karakter kent of redelijkerwijs moet vermoeden, en voor wie niet reeds uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift ter zake van die gegevens een geheimhoudingsplicht geldt, is verplicht tot geheimhouding daarvan, behoudens voor zover enig wettelijk voorschrift hem tot bekendmaking verplicht of uit zijn taak bij de uitvoering van dit besluit noodzaak tot bekendmaking voortvloeit.

HOOFDSTUK VII. OVERGANGS- EN SLOTBEPALINGEN

Artikel 23. Gelijktelling certificaten

Certificaten, voor 1 januari 1994 toegekend door de Tijdelijke voorbereidingscommissie Staatsexamens Nederlands als tweede taal, ingesteld bij besluit van Onze Minister van 12 maart 1992 (Uitleg OenW-Regelingen 1992, nr. 8) worden aangemerkt als certificaten, verkregen op grond van dit besluit. Degene die certificaten overlegt van alle examenonderdelen, behorend tot een programma, als geëxamineerd door de Tijdelijke voorbereidingscommissie Staatsexamens Nederlands als tweede taal, ontvangt een diploma als bedoeld in artikel 16, eerste lid.

Artikel 24. Examens voor 1 januari 1994

Bij ministeriële regeling kunnen in afwijking van dit besluit regels worden gegeven omtrent de examens en examenonderdelen die worden afgenomen voor 1 januari 1994.

Artikel 25. Inwerkingtreding

Dit besluit treedt in werking met ingang van de eerste dag na de datum van uitgifte van het Staatsblad waarin het wordt geplaatst.

Artikel 26. Citeertitel

Dit besluit wordt aangehaald als: Staatsexamenbesluit Nederlands als tweede taal.

Het advies van de Raad van State is openbaar gemaakt door terinzagelegging bij het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. Tevens zal het advies met de daarbij ter inzage gelegde stukken worden opgenomen in het bijvoegsel bij de Nederlandse Staatscourant van 14 december 1993, nr. 240.

Lasten en bevelen dat dit besluit met de daarbij behorende nota van toelichting in het Staatsblad zal worden geplaatst.

's-Gravenhage, 14 oktober 1993

Beatrix

De Minister van Onderwijs en Wetenschappen,
J. M. M. Ritzen

Uitgegeven de *twaalfde* november 1993

De Minister van Justitie,
E. M. H. Hirsch Ballin

I. Algemeen deel

1. Inleiding

Het onderhavige besluit bevat een regeling van het staatsexamen Nederlands als tweede taal. Het heeft tot doel personen voor wie de Nederlandse taal niet de moedertaal is en voor wie beheersing van het Nederlands in het dagelijks leven en in het maatschappelijk functioneren van wezenlijk belang is, in staat te stellen een bewijs van voldoende taalbeheersing te behalen. In de afgelopen jaren is een toenemende maatschappelijke behoefte gebleken aan een dergelijk bewijs waarvan het niveau landelijke erkenning heeft.

Zo heeft de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), in zijn rapport «Allochtonenbeleid» van 9 mei 1989, geconstateerd dat de zwakke positie van veel allochtonen in belangrijke mate samenhangt met gebrekkige opleidingen en/of onvoldoende kennis van de Nederlandse taal. Een adequate beheersing van het Nederlands is een voorwaarde voor succesvolle deelname aan opleidingen en/of het functioneren op een arbeidsplaats.

2. Achtergronden van de regeling

Op 13 mei 1991 heeft ondergetekende de tijdelijke Adviescommissie Invoering Certificaten Nederlands als tweede taal ingesteld, met de opdracht te adviseren omtrent de invoering van een certificatenstelsel met betrekking tot de beheersing van het Nederlands als tweede taal door allochtonen.

Op 4 december 1991 heeft de commissie haar eindrapport gepresenteerd. Uit de door de commissie gepresenteerde gegevens kan worden afgeleid dat het aantal allochtonen in bepaalde functies afneemt naarmate het niveau van die functies stijgt. De commissie constateert dat de gebrekkige beheersing van het Nederlands door veel leden van etnische minderheidsgroepen algemeen wordt beschouwd als een van de factoren die de weinig rooskleurige positie van allochtonen in de Nederlandse samenleving kunnen verklaren. De commissie pleit nadrukkelijk voor een certificatenstelsel dat met het oog op maatschappelijke herkenbaarheid zowel voor de doelgroep als voor de afnemers eenvoudig en inzichtelijk is.

Door het instellen van getuigschriften Nederlands als tweede taal wordt een bijdrage geleverd aan de verbetering van de positie die allochtonen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt innemen. Aan een dergelijk getuigschrift zal bijvoorbeeld in het kader van de regeling van de bewijzen van bekwaamheid voor het geven van onderwijs in eigen taal een functie toegekend worden (Bevoegdhedenbesluit WBO).

Met het oog hierop stelde de ondergetekende op 12 maart 1992 de Tijdelijke voorbereidingscommissie Staatsexamens Nederlands als tweede taal in.

3. Inhoud van de regeling

Met de onderhavige regeling wordt een staatsexamen Nederlands als tweede taal tot stand gebracht. Degenen voor wie het Nederlands niet de moedertaal is, worden hierdoor in de gelegenheid gesteld een diploma te behalen dat dient als bewijs dat de bezitter op een bepaald niveau de Nederlandse taal beheerst. Het instellen van een staatsexamen waarborgt dat het niveau van het diploma in het gehele land hetzelfde is. De maatschappelijke herkenbaarheid is hiermee gegarandeerd. Het diploma neemt voor de bezitter drempels voor toetreding op de arbeidsmarkt weg

en de met het diploma verbonden verbeterde beheersing van het Nederlands verhoogt het niveau van het maatschappelijk functioneren, waardoor instroom in hogere functies mogelijk wordt.

De toelating tot het examen is drempelloos. Het examen is opgebouwd uit vier examenonderdelen: lezen, schrijven, luisteren en spreken in de Nederlandse taal. Er kan volgens twee programma's examen worden gedaan. Bij voldoende resultaat voor een examenonderdeel wordt een certificaat uitgereikt; indien alle examenonderdelen met een voldoende resultaat zijn afgelegd wordt een diploma uitgereikt.

4. Financiële gevolgen

Het onderhavige besluit brengt kosten met zich mee. Deze kosten komen ten laste van de Rijksbegroting voor het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. De kosten, die aan het onderhavige besluit zijn verbonden, bedragen eenmalig f 3 mln. voor ontwikkeling van het examen. De kosten voor de organisatie van het examen zijn afhankelijk van de aantallen deelnemers. De aantallen deelnemers zijn op dit moment niet exact te voorzien. Uitgaande van een deelnemersaantal van in totaal 3000 per jaar, bedragen de uitvoeringskosten op jaarbasis 2,6 miljoen gulden. Daartegenover staan de inkomsten uit geheven examengelden. Deze inkomsten zijn thans voorlopig bepaald op f 80,- voor deelname aan een volledig examen volgens programma I en op f 120,- voor deelname aan een volledig examen volgens programma II.

Dit betekent dat in genoemd voorbeeld bij ongewijzigde examengelden de kosten op ruim f 2 miljoen per jaar worden geraamd.

5. Adviezen

Het ontwerp-besluit is voor advies en commentaar voorgelegd aan de Onderwijsraad, aan de organisaties, bedoeld in artikel 3 van de Wet op het voortgezet onderwijs en aan de Tijdelijke voorbereidingscommissie Staatsexamens Nederlands als tweede taal.

De Onderwijsraad bracht op 11 januari 1993 zijn advies uit nr. OR 92000270/S).

Keuze voor een staatsexamen

Het college onderschreef de doelstelling van het besluit, maar stelde vragen bij de keuze voor het instellen van een staatsexamen. De raad miste een beschouwing in de toelichting hierover. De raad veronderstelde dat de keuze voor een staatsexamen, in plaats van een schoolexamen, was ingegeven door overwegingen, verband houdend met landelijke erkenning en maatschappelijke acceptatie. Voorts signaleerde de raad dat de toegang tot het examen drempelloos is en derhalve niet gebonden aan een bepaalde opleiding. Ook om deze reden zou voor het instellen van een staatsexamen gekozen kunnen zijn.

De veronderstellingen van de raad zijn correct. Juist vanwege het belang dat allochtonen hebben bij het aan kunnen tonen van een voldoende beheersing van het Nederlands – met het oog op toelating tot opleidingen en toetreding tot de arbeidsmarkt – zijn landelijke erkenning en acceptatie essentieel voor het bereiken van het beoogde civiel effect, meer nog dan bij andere examens.

Voorts brengt de keuze voor een staatsexamen mee dat het behalen van een diploma Nederlands als tweede taal niet gebonden is aan een bestaande onderwijssoort of een specifieke opleiding. Nederlands als tweede taal is geen apart vakgebied en wordt derhalve niet als examenvak onderwezen.

Voor betrokkenen staan alle mogelijkheden open om zich voor te bereiden op het examen, zowel binnen het bekostigde en het particuliere onderwijs als in het kader van scholing van de arbeidsvoorziening of door

zelfstudie. Deze diversiteit in opleidingstrajecten onderstreept het belang van een eenduidig civiel effect.

De hiervoor besproken overwegingen zijn evenzovele argumenten om, in navolging van het advies van de Tijdelijke adviescommissie invoering certificaten Nederlands als tweede taal, de keuze voor het instellen van een staatsexamen te onderbouwen. Als praktisch argument kan daaraan worden toegevoegd dat de instellingen voor voortgezet algemeen volwassenenonderwijs en de instellingen voor basiseducatie op het moment van invoering van de examens nog onvoldoende zijn toegerust om zowel opleidingen als examens Nederlands als tweede taal op een adequate wijze te verzorgen. Om de instellingen beter in staat te stellen cursisten voor te bereiden op de staatsexamens heeft de ondergetekende onderwijsmateriaal voor docenten en cursisten laten ontwikkelen. Ten behoeve van de instellingen voor basiseducatie heeft het Landelijk Studietoelichtings- en Ontwikkelingscentrum Volwasseneneducatie (SVE) voorbeeldmateriaal ontwikkeld ter voorbereiding op examenprogramma I van het staatsexamen Nederlands als tweede taal. Voor het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs is door het Instituut voor de Leerplanontwikkeling (SLO) materiaal ter voorbereiding op examenprogramma II ontwikkeld.

Voorts zal de programmering van het onderwijs van Nederlands als tweede taal aan instellingen voor volwasseneneducatie op termijn mede door de ervaring met de staatsexamens beter en meer gericht kunnen worden gestructureerd.

Het besluit biedt voorts een voorziening om aan bezwaren die naar het oordeel van de Onderwijsraad aan een staatsexamen Nederlands als tweede taal kleven, namelijk dat de kandidaten zich moeten richten tot «een vreemde en vaak verre instantie», tegemoet te komen. Naar aanleiding van het advies van de raad, mede op grond van een daartoe strekkende opmerking van de Vereniging van besturen volwasseneneducatie (VAN) is in artikel 9 de mogelijkheid om het examen decentraal af te nemen in het besluit benadrukt.

Naar aanleiding van de opmerking van de raad dat, wanneer in het besluit zou worden vastgehouden aan de keuze voor een staatsexamen, de regeling aan een termijn gebonden zou moeten zijn, merkt de ondergetekende op dat bij de totstandkoming van de wetgeving die strekt tot vervanging van de Wet op het cursorisch beroepsonderwijs, de Kaderwet volwasseneneducatie 1991 en de voorschriften, neergelegd in de Wet op het voortgezet onderwijs, met betrekking tot het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs, het onderhavige besluit uitdrukkelijk in de beschouwingen zal worden betrokken. Een expiratedatum in het onderhavige besluit is daartoe niet vereist.

Financiële aspecten

Ook enkele artikel 3-organisaties gingen in op de keuze voor een staatsexamen. Naast de argumenten die de Onderwijsraad aandroeg, waren het bestuur van de Organisatie van Onafhankelijke Onderwijsvakverenigingen en het Nederlands Genootschap van Leraren (NGL) de opvatting toegedaan dat ook op financiële gronden de keuze voor een schoolexamen aanbeveling verdient. Een schoolexamen is, naar het oordeel van deze organisaties, gratis. Met deze opmerking gaan de organisaties voorbij aan het vigerende stelsel van onderwijsretributies. Ook de VAN ging in op financiële aspecten.

Bij de vaststelling van de hoogte van de examengelden, die uit oogpunt van rechtszekerheid in het besluit zelf geregeld dienen te worden, is er van uitgegaan dat de actuele of toekomstige inkomenspositie van kandidaten voor programma II beter is dan die van de doelgroep voor programma I. Aan de hand van de feitelijke ontwikkelingen zal bezien worden of en wanneer de bedragen aanpassing behoeven.

De Onderwijsraad plaatste enkele kanttekeningen bij de financiële paragraaf in de toelichting bij het besluit.

In antwoord hierop merkt de ondergetekende op dat de genoemde bedragen op aannames gebaseerd zijn. De juistheid van deze aannames kan niet op voorhand vastgesteld worden. Door de woordkeuze in de financiële paragraaf is deze onzekerheid tot uitdrukking gebracht: sprake is van een kostenbedrag dat op «ruim» f 2 miljoen per jaar wordt «geraamd».

Beroep

De raad plaatste voorts kanttekeningen bij de keuze voor een bezwaren-procedure in plaats van aansluiting te zoeken bij de in overige staatsexamenbesluiten gangbare beroepsmogelijkheid bij een commissie van beroep.

Naar aanleiding van deze opmerkingen, tevens naar voren gebracht door de Tijdelijke voorbereidingscommissie, is het besluit op dit punt in overeenstemming gebracht met de regeling zoals die in andere staatsexamenbesluiten is neergelegd.

Civiel effect

Van verschillende zijden werd aangedrongen op een regeling van het civiel effect van diploma's, verkregen op grond van het onderhavige staatsexamen. Een dergelijke regeling zou het bestek van een examenbesluit ver te buiten gaan. Indien het besluit bepalingen daaromtrent zou bevatten zou bovendien getreden worden buiten de wettelijke grondslag die de basis vormt voor het onderhavige besluit. Waar het gaat om maatschappelijke participatie en toetreding tot de arbeidsmarkt is een wettelijke regeling van civiel effect ook niet wel denkbaar. Het civiel effect van het getuigschrift zal in de praktijk moeten blijken en kan niet op voorhand met wettelijke voorschriften afgedwongen worden.

Overige opmerkingen

De artikelsgewijze opmerkingen van de raad zijn merendeels gevolgd.

De aanbeveling om, uit oogpunt van maatschappelijke erkenning, de minister te belasten met de vaststelling van de programma's, is niet overgenomen. Naar het oordeel van de ondergetekende wordt het belang van maatschappelijke erkenning voldoende recht gedaan door de gekozen wijze van totstandkoming van examenprogramma's en door de bevoegdheid van de minister om algemene aanwijzingen omtrent de inhoud van het programma te geven.

Voor een antwoord op de vraag welke procedure wordt gevolgd in geval van een verschil van mening tussen eerste en tweede beoordelaar zij verwezen naar artikel 12, tweede lid. De commissie stelt daarvoor regels vast.

De aanbeveling van de raad, ook de VAN bracht dit punt onder de aandacht, dat ook onderwijsinstellingen kennis moeten kunnen nemen van het examenwerk van hun kandidaten, met hun instemming, heeft mij aanleiding gegeven om een derde lid aan artikel 17 toe te voegen, waarin is neergelegd dat verstrekking van examenresultaten aan derden mogelijk is, met instemming van de kandidaten.

Op voorstel van de raad is in artikel 17 het woord «schriftelijk» vervallen.

De mogelijkheid om ingevolge artikel 21 aan de kandidaten te verzoeken om, op vrijwillige basis, meer gegevens te verstrekken dan bedoeld in het eerste lid, ontmoet bezwaren bij de raad. Anders dan de raad veronderstelt, opent deze bepaling niet een mogelijkheid, die zou ook bestaan zonder een dergelijke grondslag, maar strekt artikel 21, tweede en derde lid, er juist toe om de anonimiteit van dergelijke gegevens te waarborgen, in aanvulling op het beschermingsregime dat in de Wet op de persoonsregistraties is neergelegd. Naar aanleiding van het advies van de raad is aan het tweede lid de beperking toegevoegd dat het uitsluitend om gegevens ten behoeve van de toetsontwikkeling kan gaan.

Dat diploma's en certificaten, uitgereikt door de Tijdelijke voorbereidingscommissie, op grond van het onderhavige besluit gelegaliseerd moeten worden, op grond van het onderhavige besluit of een andere wettelijke bepaling, onderschrijf ik, maar behoeft niet tot aanpassing van het besluit te leiden. Een dergelijke voorziening was immers al in artikel 23 getroffen. In de toelichting is de verwoording van dit uitgangspunt verfijnd. Op advies van de Onderwijsraad is aan de toelichting (paragraaf 2) een passage over de relatie met het OETC-beleid (onderwijs in eigen taal en cultuur) toegevoegd.

De Tijdelijke voorbereidingscommissie maakte een groot aantal opmerkingen die vooral de praktische gang van zaken betreffen. Naar aanleiding van deze kanttekeningen is het besluit op diverse plaatsen bijgesteld. De aanpassingen hebben onder andere betrekking op het begrip «toets», de doelgroepomschrijving, de regeling met betrekking tot maatregelen bij fraude, de vaststelling en bekendmaking van examenprogramma, examenreglement en examendata, de beoordelingsprocedure en de inwisseling van certificaten, uitgereikt door de Tijdelijke voorbereidingscommissie.

Dat certificaten behorend tot verschillende programma's niet voor een diploma ingewisseld kunnen worden vloeit voort uit het feit dat de eisen met betrekking tot de Nederlandse taal van programma I gericht zijn op een ander toepassingsgebied dan programma II.

De mogelijkheid voor gehandicapte kandidaten om een aangepast examen af te leggen strekt er, conform de tekst van artikel 20, toe om de wijze waarop het examen wordt afgenomen aan te passen aan de mogelijkheden van de kandidaat. Het gaat derhalve om aanpassingen met betrekking tot de wijze waarop, niet met betrekking tot de inhoud. Tekst en toelichting vertonen op dit punt, anders dan de VAN veronderstelt, geen discrepantie.

De Organisatie van onafhankelijke onderwijsvakverenigingen vroeg of een evaluatie van de eerste examens inmiddels had plaatsgevonden. Het verloop van de eerste examens is beoordeeld door de Tijdelijke voorbereidingscommissie. De resultaten van deze evaluatie konden worden verwerkt in het onderhavige besluit. Ook in de komende jaren zal de staatsexamencommissie regelmatig verslag doen van de deelname aan en het verloop van de examens.

De Tijdelijke voorbereidingscommissie vroeg of een leeftijdsgrens voor de toelating tot het staatsexamen die zou samenvallen met de leerplichtgrens niet gewenst zou zijn. De ondergetekende is van oordeel dat er, vooralsnog, onvoldoende indicaties zijn om het stellen van een dergelijke beperking te rechtvaardigen. Overigens geldt ook voor andere staatsexamens geen leeftijdsgrens.

De Tijdelijke voorbereidingscommissie adviseerde, op aanraden van de onderwijsinspectie, om het begrip «toezichthouder» in het besluit te vervangen door «surveillant», in verband met mogelijke verwarring tussen de taken van de «toezichthouder/surveillant» en die van de onderwijsinspectie. De term «toezichthouder» maakt reeds geruime tijd deel uit van het in staatsexamenbesluiten gehanteerde begrippenapparaat en heeft, althans tot dusverre, niet tot de door de Tijdelijke voorbereidingscommissie en de inspectie gevreesde verwarring aanleiding gegeven. Ook al uit oogpunt van harmonisatie van regelgeving ziet de ondergetekende geen aanleiding om het commentaar van de Tijdelijke voorbereidingscommissie, en van de onderwijsinspectie, op dit punt over te nemen. De Nederlandse Protestants Christelijke Schoolraad tenslotte signaleerde dat de toelichting geen informatie over de toelidingstrajecten bevat. In reactie hierop merkt de ondergetekende op dat het niveau van het staatsexamen niet gekoppeld is aan het eindniveau van een bepaald opleidingstraject. Een diploma verkregen op grond van dit staatsexamen geeft veeleer een indicatie van het startniveau van betrokkene wat betreft de beheersing van het Nederlands. Het programma

I geeft een aanduiding van het startniveau, vereist om met een redelijke kans op succes opleidingen op het niveau primair leerlingwezen te volgen en de overeenkomstige functies te bekleden. Het programma II geeft een aanduiding van het niveau vereist voor instroom in opleidingen voor middelbaar en hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs en de entree in midden- en hogere (kader) functies.

II. Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1

In aanvulling op de definitie van examenonderdeel kan worden gemeld dat dit bestaat uit een min of meer zelfstandig geheel van opdrachten waarvoor een apart bewijs, een certificaat, kan worden verkregen. Er zijn vier examenonderdelen, te weten: lezen, schrijven, luisteren en spreken in de Nederlandse taal. Omdat de onderdelen volgens twee programma's worden geëxamineerd zijn er derhalve twee soorten certificaten voor een bepaald onderdeel.

Artikel 2

Opneming van een bepaling als de onderhavige is geschied teneinde aan te geven dat het staatsexamen Nederlands als tweede taal in feite bestaat uit twee afzonderlijke examens, die los van elkaar worden afgenomen. Er is een examen volgens programma I en een examen volgens programma II. Programma I is bedoeld voor diegenen die het niveau dat boven dat van het primair onderwijs ligt, hebben bereikt en die functies in het maatschappelijk leven nastreven boven het niveau van ongeschoolde arbeid. Het examen volgens programma II is bedoeld voor diegenen die het Nederlands willen verstaan, spreken, lezen en schrijven op het niveau van hogere vormen van onderwijs en die in het maatschappelijk verkeer functies wensen uit te oefenen op het middenkader en hogere niveau.

Deze bepaling kan bovendien, tezamen met de bevoegdheid van de minister om algemene aanwijzingen te geven omtrent de inhoud van het examenprogramma, een handvat bieden voor het toezicht van de overheid op het – niveau van het – staatsexamen Nederlands als tweede taal.

Artikel 3

Dit artikel regelt de benoeming van de leden van de staatsexamencommissie en haar taak. In het derde lid, onderdeel c, wordt de commissie opgedragen zorg te dragen dat de functies van examenleider en van toezichthouder worden uitgeoefend. De commissie schakelt hierbij derden in.

In het vierde lid wordt een regeling getroffen voor de vergoeding van de kosten van de voorzitter, de secretaris en de leden van de commissie alsmede voor de examenleiders en de toezichthouders. De minister stelt met deze regeling jaarlijks een budget vast.

Artikel 4

Toelating tot het examen is drempelloos. Op grond van het tweede lid wordt bepaald dat het examen wordt afgenomen, hetzij volgens programma I, hetzij volgens programma II.

Het derde lid geeft de vier examenonderdelen aan. Het behalen van een van de examenonderdelen leidt tot een certificaat; het behalen van vier examenonderdelen van hetzelfde niveau leidt tot het diploma.

Het vierde lid bepaalt dat de kandidaat kan kiezen tussen programma I en programma II bij deelname aan een examen of een examenonderdeel.

Artikel 5

De tarieven zijn niet kostendekkend, maar gezien het belang dat ondergetekende hecht aan de beheersing van het Nederlands is het noodzakelijk de tarieven op een zodanig peil te houden dat deelname aan dit staatsexamen voor niemand op onoverkomelijke financiële bezwaren behoeft te stuiten.

Deelname aan een examen, of een examenonderdeel volgens programma II is iets duurder dan deelname aan een examen of een examenonderdeel volgens programma I. Aangezien in het algemeen kan worden aangenomen dat de kandidaten die volgens programma II deelnemen in een iets minder ongunstige financiële positie verkeren en vooruitzichten hebben op een beter betalende functie in de maatschappij, acht ondergetekende het verschil in verschuldigd examengeld gerechtvaardigd.

Artikel 6

Dit artikel regelt de procedure bij onregelmatigheden. Onregelmatigheden van een kandidaat kunnen aanleiding geven het desbetreffende examenonderdeel ten aanzien van die kandidaat ongeldig te verklaren. In het vierde lid is, in overeenstemming met andere staatsexamenbesluiten, een beroepsmogelijkheid geopend.

Artikel 7

Het artikel legt vast dat de staatsexamencommissie de kandidaat in de gelegenheid stelt examen te doen over de gehele examenstof.

Artikel 8

Dit artikel geeft voorschriften omtrent de inhoud van het examenprogramma en de beoordelingsnormen.

In het tweede lid is een algemene aanwijzingsbevoegdheid opgenomen van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen omtrent de inhoud van het examenprogramma. Deze bevoegdheid houdt verband met de taak van de minister met betrekking tot het waarborgen van de kwaliteit en het niveau van het staatsexamen.

Artikel 9

In het eerste lid van het artikel wordt duidelijk dat alle examens Nederlands als tweede taal worden afgenomen onder verantwoordelijkheid van de staatsexamencommissie. De staatsexamencommissie wijst één of meer plaatsen aan waar het examen wordt afgenomen en benoemt voor elke plaats een examenleider. Deze examenleider is verantwoordelijk voor de goede uitvoering van het examen ter plaatse. Tevens stelt de staatsexamencommissie een voldoende aantal toezichthouders aan om het examen in goede orde te laten plaatsvinden.

Artikel 10

Het examenprogramma heeft betrekking op de inhoud van het examen. Het examenreglement omvat procedurele en organisatorische regelingen die de staatsexamencommissie moet treffen ter uitvoering van het examen alsook meer inhoudelijke bepalingen. Voor een overgangs-

rechtelijke bepaling inzake de in dit artikel genoemde termijnen biedt artikel 24 een voorziening voor de examens tot 1 januari 1994.

Artikel 11

Vanaf 1994 zal, zolang daaraan behoefte bestaat, drie maal per jaar een examen worden afgenomen. Dit artikel bepaalt het minimum. Dit minimum is gesteld op twee maal per jaar, omdat verwacht wordt dat dit op de langere termijn voldoet.

Artikel 12

Artikel 8 regelt de inhoud van de beoordeling. Procedurele aspecten vinden regeling in het examenreglement en in dit artikel.

Het is op grond van het eerste lid mogelijk dat de beoordeling door een derde geschiedt namens de staatsexamencommissie, maar ook dat in geval van meerkeuzevragen automatische verwerking plaats heeft.

In het tweede lid wordt bepaald dat het examenwerk door twee beoordelaars, onafhankelijk van elkaar, wordt gecorrigeerd. De staatsexamencommissie kan, bij verschil van inzicht tussen de twee beoordelaars, het werk aan een derde beoordelaar voorleggen.

Artikel 13

Dit artikel heeft betrekking op situaties waarin in het geval van verhindering van de kandidaat het naar het oordeel van de staatsexamencommissie redelijk is dat een individuele kandidaat opnieuw of alsnog een examenonderdeel aflegt.

Artikel 16

Het eerste lid regelt dat een diploma wordt uitgereikt aan de kandidaat die is geslaagd voor een examen. Hoewel in het algemeen in het spraakgebruik de term certificaat Nederlands als tweede taal wordt gebezigd, wordt het beter geacht in het onderhavige besluit te spreken van een diploma, overeenkomstig de wettelijke terminologie voor een zelfstandig staatsexamen. Daarnaast kunnen de examenonderdelen worden afgesloten met een certificaat met zelfstandige maatschappelijke herkenbaarheid. Indien alle certificaten van hetzij programma I hetzij programma II, worden overgelegd aan de staatsexamencommissie reikt de commissie aan de desbetreffende kandidaat een diploma uit. Certificaten, volgens verschillende programma's behaald, kunnen niet worden ingewisseld voor een diploma.

Ingevolge het vierde lid stelt de staatsexamencommissie de modellen vast van de diploma's en certificaten. Volgens het vierde lid worden geen duplicaten uitgereikt van diploma's en certificaten. De staatsexamencommissie kan uiteraard wel een verklaring afgeven.

Artikel 19

Deze bepaling betreft uitzonderlijke omstandigheden van meer algemene aard die niet hun oorzaak vinden bij de kandidaat en ook niet door de commissie zelf naar behoren kunnen worden opgelost.

Artikel 20

Bij het bepaalde in het artikel kan bijvoorbeeld worden gedacht aan woordblindheid en dergelijke. Met een aangepaste wijze van examineren wordt bedoeld een andere wijze in examen-technische zin en dus niet voor wat betreft de inhoud.

Artikel 21

Dit artikel geeft de staatsexamencommissie de bevoegdheid gegevens te vragen aan de kandidaat teneinde het opstellen van toetsen en beoordelingsnormen op verantwoorde wijze te verrichten. De resultaten van de examens kunnen, gecombineerd met gegevens omtrent nationaliteit, vooropleiding en leeftijd, van waarde zijn voor toetsontwikkeling in de toekomst.

In het tweede lid wordt bepaald dat ten behoeve van de toetsontwikkeling meer gegevens kunnen worden gevraagd, maar dat aan de kandidaat wordt meegedeeld dat hij niet verplicht is deze te verstrekken.

In het derde lid wordt gegarandeerd dat alle gegevens die de kandidaat verstrekt, op een niet op de persoon herleidbare wijze worden bewaard. Daarmee wordt voorkomen dat strijd zou kunnen ontstaan met de Wet op de persoonsregistraties of het Besluit gevoelige gegevens.

Artikel 23

Dit artikel is bedoeld om certificaten die voor 1 januari 1994 zijn toegekend door de Tijdelijke voorbereidingscommissie Staatsexamen Nederlands als tweede taal, ingesteld bij beschikking van 12 maart 1992, kenmerk BVE/BI-92009183, gelijk te stellen met certificaten die zijn behaald op grond van dit besluit. Dit is noodzakelijk omdat de Tijdelijke commissie vooruitlopend op de totstandkoming van dit besluit certificaten uitgereikt heeft, die gelding moeten verkrijgen onder vigeur van het onderhavige besluit.

Artikel 24

Dit artikel maakt het mogelijk om zo spoedig mogelijk na de inwerking-treding van dit besluit examens onder vigeur van dit besluit af te nemen. Daarbij kan zonedig afgeweken worden van de bepalingen van dit besluit, bijvoorbeeld van de termijnen.

De Minister van Onderwijs en Wetenschappen,
J. M. M. Ritzen